

OSVRT NA DEKLARACIJU EVROPSKIH MUSLIMANA

Ishak ALEŠEVIĆ

UDK 327:28(4)
342.7:28(4)

SAŽETAK: *Deklaracija evropskih muslimana* koju je tadašnji reis-u-ulema dr. Mustafa ef. Cerić avgusta 2005. godine predstavio na Konferenciji Islamskog foruma Evrope, važan je iskorak u predstavljanju muslimana i učenja islama Evropskoj uniji (EU). Deklaracija se obraća na tri adresanta: na Evropsku uniju kojoj se izlaže stav evropskih muslimana; na muslimane koji žive u Evropi i kojima se predočava stav evropskih muslimana; i muslimanskom svijetu šta je to stav evropskih muslimana. Prema Deklaraciji, muslimani se jasno opredjeljuju i podržavaju evropske vrijednosti: vladavinu prava; principe tolerancije; vrijednosti demokratije i ljudskih prava; i "vjeri da svako ljudsko biće ima pravo na pet temeljnih vrijednosti: život, vjeru, slobodu, imetak i dostojanstvo." Deklaracija muslimanima u Evropi nalaže da u život sprovedu "imperative svoje vjere" a to su: "Čitajte i učite! Vjerujte i marljivo radite! Budite pobožni i poštujujte svoje roditelje! Budite iskreni i borite se za svoja prava! i Mislite o sutrašnjici!" Deklaracija poziva da duhovni centar islama "preuzme vodstvo u osiguravanju globalnog pravca u praktičnim stvarima" i da pokaže svijetu da je "islam ozbiljna vjera i pravična religija, da je on i atraktivna kultura i miroljubiva politika, da su islam dobri ljudi i bogata zemlja, da je islam i mudri čovjek Istoka i racionalni čovjek Zapada". U ovom osvrtu na tekst Deklaracije evropskih muslimana i njenu recepciju u domaćoj i međunarodnoj javnosti, ističe se i, s obzirom na društveno-politički kontekst u kojem danas žive muslimani, potreba stalnog promoviranja vrijednosti i ideja iznesenih u Deklaraciji.

Ključne riječi: Deklaracija evropskih muslimana, Povelja muslimana Evrope, EU, islam, mir, ljudska prava

Uvod

*Ti sa svakim lijepo, i traži da se čine
dobra djela, a neznanica se kloni!*

(Kur'an, El-E'araf, 199.)

Deklaracija evropskih muslimana koju je 27. avgusta 2005. godine autor i tadašnji reisul-ulema dr. Mustafa ef. Cerić predstavio na Konferenciji Islamskog foruma Evrope u Londonu prvenstveno je odlučan i hrabar iskorak angažiranog intelektualca i više od ovoga, djelo je duhovnog vođe koji je pokazao da to on uistinu i jeste jer većina duhovnih predvodnika djeluje menadžerski a to je tek podržavati stvari da one funkcionišu. Međutim, biti vođom to znači biti u moći uvidjeti stanja, rano prepoznati

probleme prije nego li oni prerastu, eskaliraju i ne mogu se kontrolisati, dati odgovore i ponuditi lijek. Pogledajmo svijet danas, pa i svijet Evrope, u jednom je haotičnom, uzavrelom, teško kontrolisanom vanrednom stanju i gotovo niko taj svijet niti savjetuje, niti opominje. Zato su duhovni lideri pozvani da dadnu svoj doprinos svijetu izbačenom iz kolotečine pozivajući se na duhovne odrednice Objave Božije, a naročito mi muslimani.

Tragični događaji: New York, 11.09.2001.g., Madrid, 11.03.2004. g., London, 07.07.2005.g. podstakli su pisanje Deklaracije jer su, globalno i islam sa svojim učenjem i muslimani kao njegovi sljedbenici okarakterisani, zajedno sa izvršiocima činova

terora, kao sukrivci za rušenje mira i sijanje u svijetu zla i terora.

Evropi je u tom času uistinu bio prijeko potreban jedan dokument kojim bi se s muslimanske strane podsjetilo, obznanilo preko ovlaštenih osoba i tijela na učenje islama, na muslimane koji žive u Evropi, na njihove želje, nastojanja i obaveze, kao i na muslimanski svijet izvan Evrope, i ovo je učinjeno s Deklaracijom u kojoj se od Evropske unije (EU) i njenih članica traži podstrek i olakšan put ka bržoj institucionalizaciji islama, a od muslimana jače, aktivnije, i odgovornije sudjelovanje u životu u zajedničkoj im kući mira, u Evropi. Smatramo, ne manji podstrek za donošenje Deklaracije bilo je samo deceniju ranije okončano, na

tlu Evrope, četverogodišnje gorko i krvavo iskustvo agresije na Bosnu i Hercegovinu s planom njenog okupiranja i prisvajanja teritorija u što je bio ukalkuliran i nestanak s njenih prostora Bošnjaka autohtonog evropskog naroda pripadnika islama, rukama nikoga drugog do kršćana istočne i zapadne crkve s Balkana, u Evropi, pred licem njenim. I zato smatram da, duhovni vođa muslimana iz Bosne, u Evropi, ima najveće moralno pravo da izrekne otvoreno i odlučno NE oslikavanju generalno svih muslimana i njihove vjere islama bojama zla, nečasti i smrti. Deklaraciju je naknadno kao svoj programski akt usvojio Rijaset.

Ova Deklaracija podstakla je potom homogenizaciju islamskih intelektualaca zemalja Zapadne Evrope i dodatno ih ohrabrila da zajedno sačine Povelju muslimana Evrope, dokument koji je pripreman, rađen, usvojen, potpisan i proglašen u Federaciji islamskih organizacija Evrope (FIDE) u Briselu 10. januara, 2008. godine. Povelja sadrži 26 članova. Zadaća joj je između ostaloga da odgovori na pitanje: *Ko govori u ime muslimana i islama u Evropskoj uniji (EU)?, kao i izraz nastojanja da se stane na put otmici "stvari islama" od "ekstremnih pojedinaca i grupa"* (Karčić, 2008).

Više od četiri stotine udruženja i organizacija njeni su potpisnici i tumači kako shvataju islam i kako sami sebe vide korisno inkorporirane u evropska društva. Povelja počinje time da se islam bazira na svojim autentičnim izvorima iz kojih se izvode nepromjenljivi temeljni principi. Povelja se poziva na autoritete Kur'an, sunnet, konsenzus idžma' i na uvažavanje vremena i specifičnu evropsku stvarnost. Srednji put – to je istinski put islama izveden iz univerzalnih principa. Potom, islam pokriva tri područja: vjerovanje, Šerijat i etiku. Dalje se navode: podrška demokratiji, pluralizmu, slobodi izbora i mirnoj smjeni vlasti, te zakonodavna fleksibilnost i uvažavanje različitosti. Islam podrazumijeva građanske principe uz koje ide i poštivanje

prava zemlje i autoriteta koji donose i sprovode zakone. Kroz fleksibilan referentni okvir Povelja spaja islam s evropskim pravnim aktima i zalaže se za podršku neutralnosti države u pogledu vjere, kao i jednak odnos prema različitim vjerama.

Povelja muslimana Evrope po sadržaju je obimnija i kvalitetnija nego što je to Deklaracija evropskih muslimana. Međutim, podsticajna snaga Deklaracije mnogo je veća jer Deklaracija se pojavila prva, znatno ranije i proizvela je početni, neobično velik efekt. Došla je u vrijeme kada se u Vijeću Evrope već bila začela potreba da konačno muslimani imaju jedinstveno tijelo i jednog sagovornika na nivou Evrope o čemu se ispred Vijeća bila oglasila ministrica vanjskih poslova Italije g. Benita Ferrero-Waldner (2003.g.), i potom su u reisul-ulemi dr. Mustafi ef. Ceriću počeli naslućivati mogućeg sagovornika ispred muslimana u EU.

Uvod u Deklaraciju počinje riječima saučešća sa žrtvama i izrazima zgražanja nad aktima terora i odmah potom začudenošću da su svi ovi akti nasilja pripisani od jednog broja političara i medija "islamskom terorizmu", "muslimanskom terorizmu", a ne pojedinačnoj odgovornosti zaboravljajući pri tome da muslimani općenito, i posebno oni koji u njoj žive, Evropu doživljavaju kao "zajednički kontinent mnogih vjera" i da žele "zajedno s drugim vjerskim zajednicama" živjeti "u miru i sigurnosti" na principima "etike dijeljenja" dajući i sami vlastiti doprinos društvenom, političkom, kulturnom i moralnom razvoju evropskih društava.

Deklaracija se obraća na tri adresanta: na Evropsku uniju kojoj se izlaže stav evropskih muslimana; na muslimane koji žive u Evropi i kojima se predočava stav evropskih muslimana; i muslimanskom svijetu šta je to stav evropskih muslimana. Promatrajući adresante vidljivo je da jedino EU ima ulicu, zgradu, kućni broj i ljude na koje se ona odnosi, dok je u slučaju muslimana u Evropi i muslimana islamskog svijeta to mnoštvo adresa, zgrada i

ustanova čiji se lideri bore za prevlast jednih nad drugima.

O Deklaraciji će profesor Mustafa Spahić (Dani 431, 16. 9. 2005.) reći da je ona "društvo jednoga lica", da je "izbor riječi nesretan: 'evropski musliman – evropski islam'", te da je i "po sadržaju, po smislu i po izvoru uvijek bolje govoriti muslimani i islam u Evropi."

Ugledni profesor FIN-a iz Sarajeva dr. Hilmo Neimarlija Deklaraciju opisuje kao "nemoguću iz nekoliko razloga" i pri tome napominje šarolikost od najmanje deset etničkih zajednica muslimana u Evropi, potom da oni žive razdijeljeni u zajednicama političkih i društvenih cjelina evropskih država unutar kojih su organizirani, te Deklaracija također nije moguća niti sa nivoa jedinstvene zajednice barem dvaju država, a pogotovo ne nivoa Evrope jer od ukinuća hilafeta 03.3.1924. muslimani žive razdijeljeni i zatvoreni u zajednicama najviše na nivou jedne države. Sličnog mišljenja je i akademik Esad Duraković (2006).

I pored ovih, uglavnom nepotrebno oštih i nepodupirućih mišljenja naših intelektualaca, držimo da Deklaracija kao riječ plemenite namjere i dobrih nastojanja da se islam i muslimani, kao i toliko puta ranije, ponovno predstave onakvim kakvi odista i jesu, zatim, na kakav način muslimani žele biti integrisani u evropska društva, kao i to šta oni očekuju od Evrope, te, također, i od islamskog svijeta, opravdava njeno pisanje i razaslanje na adresante.

Obraćajući se Evropi kao EU u Deklaraciji se poziva na princip društvenog ugovora kao temelj na kojem se gradi njeno jedinstvo. Poziva se na slobodnu i racionalnu osobu koja u ovoj Kući mira, sa polazne pozicije jednakosti svih građana, koji na temelju lojalnosti državi i vlasti imaju zauzvrat pravo na zaštitu života, vjere, slobode, imetka i dostojanstva. Upravo onako kako to predviđa i Evropska konvencija o ljudskim pravima (Rim, 04.11.1950. godine kada je potpisana i obznanjena i koja je kroz Protokole 11 i 14 izmijenjena, s Protokolima:

1,4,6,7,12 i 13. Njene potpisnice su 47 evropskih zemalja, i odnosi se na 820 miliona ljudi) u svom članu 9. tačka 1. u kojem se kaže da "svako ima pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedanja" kao i to da bio sam ili u zajednici čovjek ima pravo da "javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedi, običajima i obredom". Dok u nastavku, tačka 2. iz člana 9. Evropske konvencije, stoji:

"Sloboda ispovijedanja vjere ili ubjedenja može biti podvrgnuta samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu u interesu javne bezbjednosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

Na ovu, citiranu tačku 2. najčešće i najradije se pozivaju oni koji teže da muslimane prikažu u negativnom ozračju.

U nastavku obraćanja EU u Deklaraciji se, pod tačkom 5, iznose očekivanja muslimana koja je po nama bilo bolje staviti na kraju obraćanja EU, a prije toga izložiti predanost evropskih muslimana "opsežnom zajedničkom programu vjerskog dijaloga", kako se to iznosi u tački 6, u kojoj se iznose nastojanja za: (a.) izgradnju i podizanje svijesti o "složenosti sekularnog konteksta u kojem religije danas postoje"; "promicati razumijevanje, poštivati razlike i istraživati zajednička polazišta" (b.) i "potvrditi vjerske identitete" kao instrumente uspostave mira u vremenima nesigurnosti, kriza i sukoba, naglašavajući jednakost, razumijevajući različitost, uvažavajući "pozitivni doprinos religija zajedničkim naporima u potrazi za istinom, pravdom i mirom" (c., d., e. i f.); afirmirati i naglašavati iz svake od religija ono što doprinosi "izgradnji suživota" i istaći "pozitivna historijska iskustva i oživjeti sjećanja na iskustva dobrosusjedstva i suživota" i na ovaj način "izgraditi platformu za vjerski suživot u duhu dobre volje koju je moguće naći u Knjigama Božijim i nadi za našu zajedničku budućnost" (g,h,i.). "Dok nastoje živjeti pošten

život u Evropi, evropski muslimani očekuju slijedeće (tačka 5.): (a.) institucionalizaciju islama u Evropi;" i potom da se podstakne "ekonomski razvoj muslimanske zajednice" (b.); "razvoj islamskih škola" (c.); "političku slobodu" kako bi mogli imati "legitimne predstavnike u parlamentima evropskih zemalja" (d.); otvaranja mogućnosti za "priznanje muslimanskog prava" iz sfere personalnog prava "kao što je porodično pravo" (f.); veću liberalizaciju "imigracione politike" (e.); te "zaštitu evropskih muslimana od islamofobije, etničkog čišćenja, genocida i sličnog" (g.). Iznesena očekivanja nisu iznad realnih mogućnosti ostvarenja u evropskom prostoru, pa ipak njihova realizacija teče i sporo i mukotrпно.

Ova očekivanja nisu samo riječi Deklaracije, ona su već stvarnost zahtijeva dobro integrisane i etablirane druge i treće generacije doseljenika kod kojih se snažno budi jedan novi, organizovaniji i kvalitetno moćniji Islamic revival, Ettetdždidul-islamijeh, Essahavetul-islamijeh, koji se ne očituje kao organizirani pokret za oživljenje islamijeta nego je to opća i sveprožimajuća pojava kod mladih očita, dobro primjetna na ulicama velikih centara Evrope posebno onih u kojima je značajan broj muslimanske populacije iznad četvrtine njihovih stanovnika poput Bredforda, Blekburna, Birmingena, Brisela, Marseja, Roterdama i Amsterdama, jedanako i Pariza, čiji širi krug Metropole ima 1,7 milion pripadnika islama, i "velikog Londona" sa 1 milionom muslimana (Statistika iz 2011. govori o procentu muslimana u metropolama Evrope: Bredford 32,4%, Blekburn, 28,4%, Birmingen, 26,9%, Brisel, Marsej, Rotterdam i Amsterdam sa 25%, Frankfurt, 12%, Hamburg, 10%, Berlin 09% i dr.). Ovdje je zgodno citirati prof. dr. Enesa Karića koji kaže:

"Mislim da ni sa jednom drugom populacijom Evropa nije toliko zadržana koliko s muslimanima. Različiti su razlozi. Jedan je što su muslimani identitarno i kulturalno veoma opskrbjeni. Oni se svoga

identiteta ne odriču. A drugi je što evropski univerzalizam kroz EU nastoji da u neku ruku razvlasti građane Evrope njihovog posebnog identiteta. Ne kažem da je to oštra namjera EU, ali tu negdje, u prizvuku, i toga ima"

(Radio Slobodna Evropa, 16. novembar 2015., u: "Da li je Evropa prihvatila muslimane?", istraživala novinarka Maja Nikolić).

Ova "zadeveranost muslimanima" proističe iz često citiranog i čvrsto postavljenog stava da islam nije moguće podvesti pod principe sekularizirane Evrope bilo da je riječ o modelu saradnje između države i vjerskih zajednica, bilo da je riječ o postojanju favorizirane državne religije, ili pak modelu odvojenosti države i religije, uvijek ostaje u sekularnoj Evropi izazov koji se svodi na debatu: Kako integrisati islam i muslimane na bazi institucionalnog ustroja i vjerodostojnih predstavnika a da se pri tome ne povrijedi i izazove i islam i muslimane. Nisu samo u pitanju islam i muslimani kao posebni, naročiti u odnosu na druge vjere i učenja, i Evropa, sama po sebi, specifična je u odnosu na druge kontinente. Bez prethodnog kvalitetnog uvida ovog geografskog, historijskog, kulturno-civilizacijskog i duhovnog prostora, bilo kakav govor o Evropi i životu u njoj je nedostatan. Evo kako Evropu predstavlja njen znani i ugledni građanin naučnik i političar Werner Weidenfeld (2002: 21):

"Promatraju li se osnovne crte evropske povijesti, može se osjetiti kako su u njoj blizu svjetlo i sjena. Evropa poznaje duh propovijedi na Gori kao i rukopis tirana. Ni u jednoj epohi Evropa nije bila sjedinjena, njezini stanovnici nikada nisu govorili neki zajednički jezik, nikada nisu u isto vrijeme živjeli u jednakim društvenim uvjetima. Nigdje se drugdje, na tako uskom prostoru, ne sudara toliko raznolikoga. Stoga je logično da su različiti povijesni likovi Evrope povezani tradicijama i međusobnim utjecajima. Gusta raznolikost ne dopušta izolirano postojanje jednih uz druge nego

samo zajednički život – zajednički život koji je od prijateljstva do rata prošao kroz sve oblike društvenih odnosa. Povijest Evrope naposljetku se prikazuje kao dijalektički sukob između dviju osnovnih tendencija: suparništva nacija, interesa i svjetonazora, te njihovog povezivanja između naglašavanja i brisanja razlika. U tom je sukobu prepleteno sve što predstavlja breme i patnju evropske povijesti, postignuća i ponore evropske politike. Evropski narodi osjećaju da su upućeni jedni na druge, oni ne mogu izbjeći baviti se svojim susjedima – a ipak, traže svoj vlastiti identitet u razlikovanju od njih.”

Jesmo li se i mi sami zapitali, i kao muslimani i kao Bošnjaci: zašto Evropa, svoj južni geografski dio, Balkanski poluotok, odbija od same sebe, gura ga u osamu i izoliranost, iako je i sama tako mnogo po identitetu, unutar sebe i složena i raznolika. Čak je i njena novoproizvedena sintagma “Zapadni Balkan” i “Istočni Balkan” izvedena potrebom razdvajanja. Balkan je simbol nečega čega se treba kloniti jer nije kao Mi – Evropa, a samo iz razloga, bilo da je riječ o bizantijskom ili otomanskom vremenu, ili ovom današnjem i našem, jer predstavlja ono što je Drugo-Jačije u odnosu na privilegij zvani zapadno-evropski-kršćanski identitet, ali Balkan je i simbolom prostora koji unatoč tome Evropi teži na način da se s njome stopi, ali ne i da se u Evropu utopi (O ovoj temi više kod: Milica Bakić Hayden, 2006).

Ali, ne samo Evropa, nego i mi, muslimani BiH i Balkana, posve inertno, bez protivljenja, bez da naučnim odgovorom odgovorimo kroz knjige i udžbenike, bez publicističkih napisa, savjetovanja, konferencija, prihvatamo historijske neistine, neprekidno ponavljajuće, i Evropom raširene od komšija pravoslavnih i katolika kako o našoj neutemeljenosti u vlastitom nam prostoru, tako i o tome da smo otpadnici iz pravoslavlja i katoličanstva, iz srpskog ili hrvatskog naroda, prisilno prevjereni s kršćanstva u islam. Tretirani smo nepoželjnima,

onim elementima koji vode destabilizaciji, sukobima i ratovima, da nismo Evropljani i da je islam ne-evropski¹.

U historijskoj mapi Evrope primjetne su tri odvojene faze koje nam mogu biti od pomoći kod sagledavanja složenih odnosa Evrope i muslimana:

- Prvi period počinje od Tarikovog osvojenja Španije 711. godine, pa do pada Granade 1492. godine i egzodusa muslimana i Jevreja i njihovog progona s Iberijskog poluotoka. Njega označavamo kao period muslimanske supremacije nad Evropom, snage, moći, procvata vjere, nauke, kulture i vrijeme saradnje, suživota i koegzistencije pod snažnim uplivom islama kako unutar muslimanske Španije, tako i izvan nje prema drugim zemljama Evrope u kojima se posrednim putem, preko muslimanske Španije, rađa progres renesanse i novog poimanja čovjeka i humanizma.
- Drugi period začinje se s 15. stoljećem i traje do početka 20. stoljeća. Ovo je period rasta snage i moći Evrope. Evropa izlazi u svijet, odveć krvavo osvaja Ameriku i kolonizira muslimanske zemlje potčinjavajući ih. Međutim, u isto vrijeme moćna Turska, posve nadmašivši Arape, i značajno kulturno, administrativno i vojno politički uzdignuta nad Evropom preko Južne Evrope i Balkana prodire u Evropu i u njoj ostaje od 1371. godine (Bitka na Marici, 26.09.1371) pa do polovine drugog desetljeća 20. stoljeća (Balkanski ratovi: 08.10.1912. – 30.05.1913., i 29.06.1913. – 10.08.1913. god.). Ovaj period označavaju rivaliteti kršćanskog svijeta Evrope i Otomanskog carstva, i podozrivost, nepovjerenje, suprotstavljenosti, i sukobi Evrope i muslimanskog svijeta oličenog u Turcima. Na drugoj strani su arapski i drugi muslimanski narodi u potpunoj potčinjenosti i regresiji.

- Treći period susretanja Evrope s islamom i muslimanima počinje od polovine 19. stoljeća, traje kroz cio period 20. stoljeća i nastavlja se do danas. Označen je procesima islamskog kulturnog i političkog buđenja i organiziranja u cilju oslobađanja muslimanskih zemalja od kolonijalizma, ali i tragičnim, njihovim susretom s neokolonijalizmom kao zavisnošću od razvijenih kršćanskih zemalja Evrope, usljed čega dolazi do useljavanja muslimana u Evropu zbog njihove ekonomske nerazvijenosti, i potreba snažnog industrijskog razvoja Evrope za svježom i jeftinom radnom snagom i ovo je produženo i u 21. stoljeću.

Ovo, 21. stoljeće u Evropi u znaku je vjerskog, kulturnog, ekonomskog i političkog buđenja muslimana Evrope. Kod današnjih muslimana njihovi slojeviti, novi identiteti, restrukturirani su. Ponovno, nakon kulturnog šoka izazvanog susretom sa zapadno-kršćanskom kulturom, i izvjesnog zatišja, njihovo osnovno određenje ponovno stupa u prvi plan. Muslimani nanovo počinju iz svojih vlastitih islamskih temelja. Muslimani se u svome identitetu počinju snažno osjećati najprije muslimanima, pa potom Englezima, Nijemcima, Francuzima i dr. kao povratak u svoje korijenje iz kojega sve drugo niče, nastaje i razvija se. Drugi pol ove današnje evropske stvarnosti jeste podizanje neopravdano velikih strahova kod evropskih kršćana koji se bude usnivši faraonov san. Naime, kod jevreja i kršćana postoji predanje o faraonu koji je u snu vidio Israiličane – svoje robove kako se uzdižu brojnošću i snagom, i prijetite da svojim gospodarima Egipćanima preotmu vlast i on se uplaši pa počne ubijati njihovu mušku, a u životu ostavljati njihovu žensku djecu. Islam pak uči da je zapravo istina islama taj pravi razlog zlostavljanja

¹ Vidjeti opširnije u tekstu: Fikret Hafizović: “Bošnjaci su autohtoni i neprevjeravani evropski muslimani”, 31. jan. 2013.

kao i kod: Tarik Kulenović, u “Evropski muslimani”, Ibn Sina, časopis Naučno istraživačkog instituta, Sarajevo

Israilićana i ubijanja njihove muške djece, jer islam je ta ogromna moć koja se suprotstavlja i prijeti mnogoboštvu, kako to u Kur'anu stoji:

“I kad im je on donio Istinu od Nas rekli su: „Ubijajte mušku djecu onih koji vjeruju u ono što on govori, a ostavljajte u životu njihovu žensku djecu!” (Sura El- Mu'min: 25.).

Američki univerzitetski profesor Douglas E. Streusand (2004), predavač islamskih studija, vojne historije i historije na Američkom vojnom univerzitetu, i direktor Seminara o globalnoj strategiji. U članku pod naslovom: “Evropski islam, ili islamska Evropa:” piše: “Za naredne dvije generacije Evropa bi mogla biti suočena s demografskom i kulturološkom transformacijom!” i ovo obrazlaže činjenicama da je stopa nataliteta u Evropi ispod minimalnih 2,1 dijete po ženi, po čemu je značajno mortalitet ispred nataliteta, pa je očekivati do 2075. godine smanjenje broja Evropljana i do 100 miliona. Ali, ne samo što se djece nedovoljno rađa, dužina starosti je povećana i naglo raste potreba upošljavanja radnika kako na skrbi oko ostarjelih, tako i za potrebe privredno-industrijskog rasta i razvoja, što rađa potrebu za daljnjim useljavanjem, većinom muslimana, radnika i njihovih porodica. Profesor Streusand ne vidi drugačije nego pesimistično veličajući Charles Martela, po uzoru na Edwarda Gibona. Martel je zaustavio Arape potukavši ih 10.10.732. kod Toura, jer da nije bilo ove kršćanske pobjede “sada bi se na Oksfordu možda predavalo tumačenje Kur'ana” kako zaključuje Gibon. Nimalo drugačije ne sudi i ugledni univerzitetski zagrebački profesor sociologije religije Ivan Markešić. On savjetuje Evropu na to da “poprave svoju kršćansku demografsku krvnu sliku” jer prijete Evropi da postane muslimanskom. Statistički pokazatelji Američkog centra za istraživanje globalnog kršćanstva iz 2013. upućuju na to da će se do 2050. godine izjednačiti broj kršćana i muslimana u svijetu, a već 2070. muslimani će postati najprisutnijom religijom u svijetu. Rast broja

muslimana u Evropi sa 29,6 miliona, danas je porastao na cijelih 46 miliona, a već 2030. godine muslimani će činiti 8 posto stanovništva Evrope. Zato prof. Markešić savjetuje muslimanima da izgrade i razviju svoj sekularni evropski politički identitet da bi bili u Evropi prihvaćeni i istodobno se odreknu “radikalne islamizacije ljudi i zemlje u koju su došli“?! kako bi izbjegli “snažniju islamofobiju” i otklonili od sebe “fizičko sukobljavanje”.

Tekst iz Monda pod naslovom “Islam i integracija – Konstanta francusko-njemačkog neuspjeha” navodi podatak da već 68 procenata Francuza i 75 procenata Nijemaca smatra da muslimani nisu dobro integrisani u društvo. U okvirima ovakvih stavova i mišljenja slijede i ozbiljni prigovori na Ustav EU, inače prepoznatljiv kao racionalno koncipiran plan integracije. EU nije neka super-država, ili nad-država, koja gasi postojeće države, niti je zamišljena kao nad-nacionalna zajednica. EU nema klasične atribute državne zajednice, a njen Ustav (Pogledati sadržaj Ustava Evropske unije koji je sačinjen juna, 2004. a potpisan u Rimu, oktobra, 2004., i Lisabonski ugovor 01.12.2009. koji je uz velike napore ratificiralo 26 zemalja EU) zastupa široku političku zajednicu bez države koja pretpostavlja “multikulturalnog građanina” kod kojeg je svaki pojedinačni građanin uz evropski prožet vlastitim kolektivnim identitetima s kojim on, ne odričući se svojih identiteta, zadobija i svojstvo “multikulturalnog građanina” evropske kulturne zajednice.

Jürgen Habermas, njemački profesor emeritus, filozof i sociolog, zastupnik ideje o otvorenom društvu, u debati o Ustavu smatra da nije nužno izgraditi državotvorni narod u EU, već je nužno ispuniti tri slijedeća uvjeta: evropsko društvo građana; zatim evropsku javnost koja bi obuhvatila cijeli Kontinent; i političku kulturu zajedničku za sve Evropljane. Novi Ustav EU, po njemu, to je tek “početak pojačane saradnje” i “začetak Evrope različitih brzina” i hrabro zaključuje da je Ustav EU temeljni kamen ujedinjenja različitosti putem

jasne i otvorene “politike priznanja”: “Priznanje naših različitosti može postati simbolom zajedničkog identiteta”, zaključuje J. Habermas. Na drugoj strani stvara se mišljenje da je potreban povrat ka Adenauerovoj koncepciji stvaranja EU po kojoj se u prvi plan stavljaju zapadno-kršćanske vrijednosti. U svome obraćanju novinarima iz 1951. godine on veli: “Proces integracije i stvaranja većih zajednica naroda služi održanju zapadno-kršćanskih vrijednosti koje daju smisao našem životu. Nadalje, on služi socijalnom napretku i materijalnom blagostanju, što se u demokratskom svijetu može postići ne u suprotnosti, nego u skladu sa slobodom osobe i naroda” (Konrad Adenauer, 07.12.1951., pred Foreign Press Association u Londonu, u: Bulletin des Presse, u Inf... 19/51. s. 314.). Ovo podržava i prof. dr. Josef Thesing u tekstu pod naslovom “EU kao zajednica vrijednosti”, težeći da se kršćanstvo kao supstancija i smisao ujedinjenja stavi u prednji plan, a iza toga socijalni poredak, materijalno blagostanje i demokratija.

On izražava bojazan da bi Turska s posebnom religijom i kulturno-povijesnim razvojem mogla biti ozbiljan izazov koji bi mogao razoriti “konsenzus o tome što je načelno i zajedničko”. Međutim, Nacrt Ustava Evrope iz godine 2004., u kojoj je 80 procenata kršćana, a od toga 58 procenata katolika, izostavlja spomen Boga, na čemu su uporno insistirale Francuska i Belgija. Papa je, pak, tražio da se unese doslovno “vjerska, i posebno kršćanska baština Evrope”. Umjesto spomena Boga i “kršćanske baštine Evrope” u Ustav je uneseno: “duhovno-religiozna tradicija Evrope”.

U Evropi, u ovome času izražena je jaka polarizacija u mišljenjima i stavovima u gledanju na islam i njegove sljedbenike. Primjerice Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung opisuje AfD desno orijentiranu političku partiju Njemačke kao antiislamsku. Potpredsjednica AfD-a Beatrix von Storch islam predstavlja kao “političku ideologiju nespojivu s njemačkim Ustavom”, dok drugi potpredsjednik

ove partije Alexander Gauland uočava da je za razliku od katoličanstva i protestantizma islam u stalnom nastojanju da "preuzme državu", i kao lijek za obuzdavanje islama traži kontrolu "škola Kur'ana i džamija, pa i njihovo zatvaranje!" (DW, od 19.4.2016., u "Islamizacija Njemačke je opasna"). U isto vrijeme, Al-Jazeera 17.4.2016. objavljuje: "Je li London spreman za gradonačelnika muslimana?" i napominje da je tijesna utrka za gradonačelnika ove evropske metropole između Zac Goldsmitha, sina bankarskog milijardera i Sadiq Khana, sina skromnih roditelja pakistanskih doseljenika oca šofera i majke krojačice. Sadiq je laburist i vrlo je blizak predsjedniku partije Jeremyu Corbynu. U pozitivnim komentarima se kaže da je svaki javni angažman muslimana, i uopće svako zdravo učešće muslimana u društvenom, javnom prostoru najbolji put u razbijanju mržnje, negativnih stavova i predrasuda. Zato je dr. Cerić, obraćajući se u Deklaraciji muslimanima Evrope, skrenuo pažnju na neophodnost stalnog aktiviteta u borbi za zadobiti slobodu kroz ispunjavanje najprije dužnosti i obaveza, prije nego insistiraju na svojim pravima (tač.1. i 2.); potom kod predstavljanja islama odustajati od "plemenske, etničke ili nacionalne kulture" u korist "univerzalnog islama" širokog, lahko shvatljivog Evropljanima (t. 3.); evropsko tlo je prilika da se susretnu "raznolikosti muslimanskog iskustva i kulture" i da imaju obavezu izgraditi "svoju vlastitu evropsku kulturu islama" (t. 4.); dr. Cerić primjećuje da muslimani nose značajan naboj vlastitih stereotipa o islamu i dužni su ih otkloniti "prije nego li zatraže od drugih da izmijene svoje stereotipe", u čemu treba da prednjače mladi (t. 5.). U nastavku Deklaracija traži da se muslimani koji žive u Evropi (prema, tač. 6.) imaju "posvetiti provođenju slijedećih imperativa svoje vjere: a. Čitajte i učite! b. Vjerujte i marljivo radite! c. Budite pobožni i poštujujte svoje roditelje! d. Budite iskreni i borite se za svoja prava!, i e. Mislite o sutrašnjici. U ovih pet imperativa sadržani su, kod muslimana,

značajno zapostavljena opredijeljenost prema učenju, nauci, istraživanjima. U zahtjevu "vjerujte i marljivo radite" stavljeni su u uravnotežen odnos vjerovanje i poštivanje rada, čime se čovjek ispunjava kao duhovno-tjelesno biće. Vežući pobožnost s poštivanjem roditelja, uz klanjanje Allahu se stavlja i jak akcent na brak, roditeljstvo i porodicu, uz nastojanje da muslimane na Zapadu ne zapljusne val napuštanja bračnih i porodičnih veza kakav se osjeća u Evropi. Dalje se traži da se uz traganje za Božijom pomoći, s iskrenom nadom u Njegovu pomoć i milost, nadoda i jedan politički aktivizam u ostvarivanju proklamiranih i zagarantovanih prava građana, kako bi ona postala stvarnošću života muslimana u Evropi. Posljednji imperativ odlučan je otklon s fatalističkog pesimizma, pasivizma i letargičnosti u pravcu realnog planiranja budućnosti, i savjetuje da "mi nismo odgovorni za prošlu muslimansku historiju, već smo odgovorni za buduću muslimansku historiju" ma gdje mi živjeli i djelovali.

Posljednji adresant Deklaracije je njena obznana muslimanskom svijetu – ummetu, jednoj "univerzalnoj zajednici muslimana koji su braća i sestre po zajedničkoj im vjeri u jednog Boga i u poslanstvo Muhammeda a.s." (tač.1.). U Deklaraciji se potom postavlja pitanje: Zašto se muslimani, rašireni po cijelom svijetu, s univerzalnom vjerom, nisu pojavili sa svojim "programom globalizacije u smislu globalne slobode i sigurnosti?", i potom se patetično zaključuje da muslimani "ne uspijevaju da utječu na globalni svijet" jer oni "nemaju globalnu strategiju; nemaju globalni mozak ni globalnu glavu; nemaju globalni kalendar!", ali "nažalost, oni danas imaju image prijetnje svjetskom miru i sigurnosti. Oni imaju žig globalnog terorizma!" (t. 2. i 3.). I poslije ovih upozoravajućih riječi u Deklaraciji se traži da se s muslimana sapere ljaga i žig kojim su nedužni žigosani i da se "dokaže cijelom svijetu", da je "grieh narušavati ljudska prava u ime islama"; a što je zapravo poziv u ispravno ispovijedanje islama, svakodnevno primjerom i praksom pokazujući i dokazujući: Evo, to

je islam! i ovim doseći do poimanja islama, od strane drugih, kao "ozbiljne vjere i pravične religije, da je on i atraktivna kultura i miroljubiva politika, da su islam dobri ljudi i bogata zemlja, da je islam i mudri čovjek Istoka i racionalni čovjek Zapada", a ovo je dužna u ime muslimana Evrope "globalna muslimanska zajednica da preuzme vodstvo u promoviranju mira i sigurnosti u svijetu" (t. 4, 5, 6, 7 i 8). Deklaracija evropskih muslimana (tač. 9) završava riječima:

"Muslimanski svijet legitimni je ummet koji treba biti sposoban ispuniti obavezu stvaranja moralno dobre, racionalno uravnotežene, ekonomski pravedne i globalno proaktivne zajednice kojoj se može vjerovati kao savezniku i prijatelju uvijek i svuda."

U ovom času, u ovom polariziranom svijetu Evrope, ne znamo šta donosi sutra. Međutim, jedno je i znano i sigurno: mi muslimani trebamo prijatelje! Oni se iz postojećeg svijeta ljudi, muškaraca i žena, na koje smo upućeni i s kojima živimo i dijelimo ovaj zajednički nam prostor Evrope, s iskrenom željom, strpljivo, dugim i upornim odricateljskim radom i nastojanjem stiču. Na koncu, "prijatelji su i način na koji Bog brine o nama!"

Nama muslimanima potrebni su, koliko unutar nas samih iskreni bratski odnosi, toliko izvan nas, u našoj blizini, u našoj svakodnevnici, dobrosusjedski i prijateljski odnosi. Ali, mnogo je toga što se postavilo između nas, pa nas priječi da izgradimo iskrene i široke bratske i prijateljske odnose, a to moramo, jer drugog puta, zaista, mi nemamo. Možda, sadržaj plakata s Berlinskog zida iz 1994. godine može da nam ponudi opomenu da svi mi, združeni različiti, zajedno konačno krenemo prema Čovjeku. Tamo je, na plakatu, pisalo:

Krist Židov je tvoj. Japanski automobil je tvoj. Talijanska pizza je tvoja. Grčka demokratija je tvoja. Brazilska kava je tvoja. Turski odmor je tvoj. Arapske brojke su tvoje. Latinična slova su tvoja. Samo je tvoj susjed – stranac!

Izvori i literatura

- Deklaracija evropskih muslimana*. Dostupno na: http://www.islamskazajednica.ba/index.php?option=com_content&view=article&id=45&
- Duraković, E (2006). "Pogled na 'Deklaraciju evropskih muslimana'. Krupan korak u pogrešnom smjeru". - KUN, *Oslobođenje*, 18. 3. 2006, str. 15.
- Nikolić, Maja. (2015). "Da li je Evropa prihvatila muslimane?", Dostupno na: <http://www.slobodnaevropa.org/a/da-li-je-evropa-prihvatila-muslimane/27366485.html>
- Evropska konvencija o ljudskim pravima*. Dostupno na: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
- Weidenfeld, W. (2002). Europa – aber wo liegt es? U: W. Weidenfeld (Hrsg.): Europa-Handbuch. Aktualisierte Neuausgabe 2002, Verlag Bertelsmann Stiftung, Gütersloh.
- Streusand, Douglas E. (2004). *European Islam or Islamic Europe*. U: New Europe Review 2004.
- Bakić-Hayden, M. (2006). *Varijacije na temu 'Balkan'*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju/ I. P. Filip Višnjić.
- Karčić, F. (2008). "Vrijeme deklaracija. *Preporod*, br. 5/871 – 1. mart 2008.
- Dostupno na: "https://fikretkarcic.wordpress.com/tag/deklaracija-evropskih-muslimana/"
- <http://www.24sata.hr/news/muslimani-u-ostarjeloj-evropi-najbrza-su-rastuca-populacija-437141>
- <http://odjek.ba/index.php?broj=01&id=09>
- http://www.kas.de/wf/doc/kas_12106-1522-16-30.pdf?071017111434
- <http://www.dw.com/hr/islamizacija-njema%C4%8Dke-je-opasna/a-19196466>
- <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/je-london-spreman-za-gradonacelnika-muslimana>

الموجز

نظرة في إعلان المسلمين الأوروبيين

إسحاق أليشيفيتش

إن إعلان المسلمين الأوروبيين الذي عرضه رئيس العلماء د. مصطفى تسيريتش في أغسطس ٢٠٠٥ في مؤتمر المنتدى الإسلامي في أوروبا، يعتبر خطوة مهمة لتعريف الاتحاد الأوروبي بالمسلمين وبتعاليم الإسلام. ويخاطب الإعلان ثلاث فئات: الاتحاد الأوروبي فيفسر له موقف المسلمين الأوروبيين؛ والمسلمين الذين يعيشون في أوروبا فينبههم إلى موقف المسلمين الأوروبيين؛ والعالم الإسلامي فيعرفه بموقف المسلمين الأوروبيين. وبحسب الإعلان، فإن المسلمين يختارون القيم الأوروبية بوضوح ويؤيدونها، وهي: سيادة القانون، وقواعد التسامح، وقيم الديمقراطية وحقوق الإنسان، والاعتقاد بأن كل إنسان له الحق بأن تُصان حقوقه الضرورية الخمسة وهي: النفس والدين والعقل والمال والعرض. ويطلب الإعلان المسلمين في أوروبا أن يطبقوا في حياتهم «واجباتهم الدينية» المتمثلة في الآتي: «اقرأوا وتعلموا! آمنوا واعملوا بجد! كونوا أتقياء وأحسنوا إلى والديكم! كونوا شرفاء وناضلوا من أجل حقوقكم! فكروا بمستقبلكم!» ويدعو الإعلان المركز الروحي للإسلام «ليأخذ الدور الرائد في تقديم توجه عالمي في الأمور العملية» وأن يظهر للعالم أن «الإسلام عقيدة صادقة وشريعة عادلة، وأنه ثقافة جذابة وسياسة سلمية؛ وأنه أناس طيبون وأرض غنية؛ وأن الإسلام يمثل الرجل الحكيم في الشرق والرجل العقلاني في الغرب». إن هذه النظرة في إعلان المسلمين الأوروبيين ومدى تقبلها عند الرأي العام المحلي والدولي، بالنظر إلى السياق الاجتماعي السياسي الذي يعيش فيه المسلمون اليوم، تؤكد على ضرورة التعريف الدائم بالقيم والأفكار المقدمة في الإعلان.

الكلمات الرئيسية: إعلان المسلمين الأوروبيين، ميثاق مسلمي أوروبا، الاتحاد الأوروبي، الإسلام، السلام، حقوق الإنسان.

Summary

ABOUT THE DECLARATION OF EUROPEAN MUSLIMS

Ishak Alešević

Declaration of European Muslims presented by reisu-l-ulama Dr. Mustafa Cerić at the Islamic Forum Conference in August 2005, is a significant step in presenting Muslims and the teachings of Islam to the European Union (EU). Declaration states the position of European Muslims addressing three kinds of audiences: the European Union, Muslims who live in Europe and the Muslim world. According to the Declaration the Muslims clearly opt for and support European values: rule of law, principles of tolerance, values of democracy and the human rights, and "the belief that every human being has a right to the five fundamental values: life, faith, freedom, property and dignity". Declaration appeals to The Muslims to adhere to "the imperatives of their faith" in their lives, namely: "to read and learn, to have faith and work hard, to be pious and respect parents, to be sincere and fight for individual rights, and to think about the future" declaration also appeals to the Islamic spiritual centre to "take a leading role in providing a global direction in practical matters" and to show to the world that "Islam is a serious and a just faith, that it is an attractive culture and peaceful in its politics, that it has good people and land that is rich, that Islam reflects equally the wise man of the East and the rational man of the West". In this review, considering the socio-political framework wherein Muslims of today live, the need for frequent promotion of the values and the ideas stated in the Declaration is stressed.

Key words: *Declaration of the European Muslims, European Islamic Charter, EU, Islam, peace, human rights*